

CROMMELIN JOURNAL

Mieux vaut quitter patrie que foi

Het Crommelin Journaal is een uitgave van de Stichting Familie Crommelin.

Het Journaal verschijnt twee keer per jaar. Het wordt verzonden aan alle begunstigers van de stichting.

Begunstigers dienen zelf de juiste adresgegevens aan de stichting te verstrekken.

Het Crommelin Journaal wordt ook gepubliceerd op de website van de stichting: <http://www.crommelin.org>

© Stichting Familie Crommelin
Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of gekopieerd zonder voorafgaande toestemming.

Redactieadres:

Onderstal 48
4631 NR Hoogerheide
T : + 31 (0) 16466003/ 06 45072260
E : info@crommelin.org

Redactie:

Henk Visser en Liesbeth Crommelin
T : + 31 (0) 204044201
E : cromvis@planet.nl

Basisvormgeving:

Marise Knegtman

Productie:

Alexander Crommelin

December 2009

VAN HET BESTUUR - 3

Reünie 2010 - 3

VAN DE REDACTIE - 4

FAMILIEBERICHTEN

Een brief uit Amerika - 5

Geboren

Julie Daantje Crommelin - 5

Maria Felicia Hélène Crommelin - 5

Overleden

Sander Bolhuis - 5

Gerrie Crommelin-Breunisse - 6

Paul Crommelin - 7

FAMILIE- ARCHIEF

Overdracht familie-archief - 8

Familiepapieren naar het archief - 8

Familieportretten gezocht - 9

FAMILIE-ACTIVITEITEN

Voorjaarswandeling - 10

Golfen in Hilversum - 10

Seniorenlunch - 11

Najaarswandeling - 11

FAITS-DIVERS

Herengracht 132 - 12

Crommelin op de veiling - 12

PUBLIKATIES

Een Amsterdammer in Amerika - 13

Saint-Quentin en de Crommelins - 14

Dagboeken Willem de Clercq voor iedereen bereikbaar - 14

UIT VROEGER TIJDEN

Een Crommelin in den vreemde - 15

De gediensstigen van toen - 17

Jan Hak - 17

Concert-album Adam Crommelin - 19

GESPROKKELD

Een kerkorgel in Breukelen - 21

Een kerk in Deventer - 21

BERICHT PENNINGMEESTER - 22

ADRESSEN BESTUUR - 22

Volgende Journaal:

Mei 2010

bijdragen vóór 1 april aan de redactie
adres:

Weerdestein 130

1083 GH Amsterdam

email:

cromvis@planet.nl

Lieve familieleden jong en oud,

We hebben de familiestichting ronduit een gezellig jaar achter de rug. Bij verschillende en uiteenlopende activiteiten hebben we elkaar getroffen, al pratend, etend, luisterend, golvend, om een paar varianten te noemen.

Dit Journaal getuigt ervan.

Opnieuw hebben Henk en Liesbeth zich ingespannen om een mooie uitgave voor jullie te maken.

Verskillende onderwerpen komen hierin aan de orde.

In het voorjaar droegen wij tijdens een stijlvolle bijeenkomst in het Amsterdams Stadsarchief ons familie archief over. We waren onder de indruk van de professionaliteit en bevlogenheid van onze gastvrouwen. Ons archief is in goed handen!

Tante May in Laren was ditmaal gastvrouw van de seniorenlunch. Een gezellige middag op een prachtige plek, met veel dank aan May senior en junior!

Jan Aernout ontving op de Hilversumse Golf, waar na een stevige wedstrijd Coen de bokaal veroverde. Gefeliciteerd, Coen en dank je Jan Aernout!

Onze familie wandeling, georganiseerd door Claudine, voerde dit jaar over de Utrechtse heuvelrug van Maarn naar Amerongen, een prachtig stuk Nederland met aan het eind de weldaad van uitspanning Buitenlust, alwaar wij gesterkt door spiritualiën vaststelden hoe gezellig zo'n uitje is en hoe mooi de heuvelrug!

Verder hebben wij stappen gezet om buitenlandse familieleden bij onze familie 'Foundation' te betrekken. We begonnen met Amerika: een groot aantal brieven ging uit aan ca 80 familieleden, met de vraag of zij 'friend of the Foun-

dation' willen worden. Andere landen zullen volgen. Hoe wij verder invulling aan dit begrip 'friend of the Foundation' geven kunnen we hopelijk samen met de buitenlandse familieleden en de lezers van het Journaal invullen.

Een eerste reactie was hartverwarmend. U vindt de neerslag hiervan verderop in het Journaal.

Tot slot

Volgend jaar is het alweer zover: onze vierjaarlijkse, grote reünie zal plaatsvinden op zondag 6 juni bij Christine en Jan Tijo in Laren.

Ten slotte: met het oog op de continuïteit van onze stichting is het van belang dat tijdig wordt gezorgd voor regelmatige vervanging van bestuursleden. Wij doen daarom een beroep op jullie om met ons na te gaan wie op termijn de functie van voorzitter of penningmeester zou willen vervullen.

Mocht je belangstelling hebben, graag een bericht aan het secretariaat, info@crommelin.org

We wensen jullie aangenaam lees- en kijkplezier in dit journaal!

Hartelijke familiegroet,

May
Alexander
Robert

Samen het Stichtingsbestuur vormend

Grote familie-reünie 6 juni 2010

Graag laten wij u nu al weten, dat de eerstvolgende Crommelin familie-reünie zal plaatsvinden op zondag 6 juni 2010. Dank zij de bereidheid van Christine en Tijo van Marle- Crommelin zal dat zijn in de tuin van hun prachtige huis Jagtlust te Blaricum. De organisatie is in handen van May van Oordt -Crommelin en Marielou Sandberg- Crommelin, die vanwege de gastvrijheid op 'Jagtlust' zich daarbij gesteund weten door Christine van Marle-Crommelin.

Voor het aandragen van onderwerpen die voor deze reünie van belang zouden kunnen zijn, kunt u met May (mayvanoordt@hotmail.com) of Marielou (marielou@xs4all.nl) mailen of bellen (06 45 07 22 60 of 06 55 79 16 69).

Zij houden zich vooral aanbevolen voor het ontvangen van gewijzigde adresgegevens of adressen van tot nu toe niet benaderde familieleden. Begin 2010 ontvangen alle in het adressenbestand opgenomen familieleden nader informatie over deze reünie met daarbij een uitnodiging om zich aan te melden.

Een andere redactie betekent uiteraard ook een andere benadering van karakter en inhoud van het Journaal. Dit deed zich schoorvoetend al gelden in het vorige nummer, maar wordt nu ook visueel waarneembaar.

Om te beginnen met de vormgeving: met handhaving van het uiterlijk wordt getracht de gevarieerde inhoud wat aantrekkelijker te maken en duidelijk gerubriceerd weer te geven. Wij hebben hiervoor belangeloos hulp gekregen van een goede vriendin, de grafisch ontwerpster Marise Knegtman. Zij stelde voor aan de hand van een basisstramien dit decembernummer te realiseren, als eerste van een nieuwe reeks Journaals. Hierop kan dan in het vervolg de opmaak worden gebaseerd. Het adressenbestand heeft May onder haar hoede.

Tenslotte nog dit:

In het verlengde van de verzorging van de inhoud, liggen het gereed maken van de teksten en de verzending. Op dit moment is er grote behoefte aan hulp bij het uittikken van de teksten. Er wordt een dringend beroep gedaan op familieleden die gewend zijn teksten en foto's te verwerken via de computer, om ons twee maal per jaar de helpende hand te bieden. Wie, o wie?

Henk Visser en Liesbeth Crommelin

Een brief uit Amerika

De oproep van het bestuur aan onze Amerikaanse familieleden kreeg een eerste reactie van Quentin Crommelin, woonachtig in Wetumpha, Alabama. Hij was Lt. kolonel Speciale Strijdkrachten tijdens de Vietnam-oorlog. Om te beginnen spreekt hij zijn waardering uit voor het initiatief van de familie om de in het buitenland wonende Crommelins meer te betrekken bij de activiteiten van de familie-Stichting:

‘Please know that I was quite pleased to see your letter and certainly applaud your and our Dutch family’s work and that of our family, to preserve a remarkable heritage and to maintain a family unity...’

In zijn brief memoreert hij een verblijf van een week in Australië tijdens een ‘R&R’ (Rest and Recuperation) verlof. Daar maakt hij in Sydney kennis met Brian Crommelin, werkzaam in de wegenbouw. Quentin kreeg een warm onthaal bij Brian en zijn familie en zou graag weer in contact met hem komen.

In zijn eigen woorden: ‘Brian Crommelin was a fairly young man and I trust and hope that he is still alive and in good health. It would be a favor to me if he were contacted by y’all. Please know that he and his family would be an excellent addition to any reunion or event. I hope to stay in contact with you and if health permits, I would like to attend the planned reunion you mentioned.’

Verder noemt hij zijn volle neef Henry jr. Beide zijn van de generatie onder de vijf Crommelin broers die grote bekendheid verworven door hun rol in de oorlog tegen Japan.

↑
(adres en telefoonnummers waaronder Quentin te bereiken is zijn bekend bij bestuur en redactie)

GEBOREN

-
Op 5 juni 2009 in Amsterdam geboren:

Julie Daantje

dochter van Daan (DT) Crommelin en Ernestine Crommelin-Meijer, zusje van Max en Tobias
Kleindochter van Robert Crommelin en Lous Crommelin-van Genderen Stort

-
Te Groningen op 1 juli 2009 geboren:

Maria Felicia Hélène

dochter van Walter Crommelin en Nina Crommelin- Overdieck, zusje van Sophie Charlotte.

Kleindochter van Gulian Crommelin en Trix Crommelin-de Jonge

↑

IN MEMORIAM

-
Sander Bolhuis (1976- 2009), zoon van Gijs en Olowine Bolhuis- Deketh en kleinzoon van Totie Deketh- Crommelin is in de nacht van 7 november volkomen onverwacht gestorven ten huize van zijn ouders. Op 12 november werd hij bijgezet in het graf van zijn grootouders op de begraafplaats De Nieuwe Ooster. Sander was kunstschilder te Amsterdam.

↑

WAT GEBEURT ER IN DE FAMILIE?

Om informatie over bijzondere gebeurtenissen in de familie bij elkaar te krijgen, is de hulp van alle lezers nodig. Behalve geboorte, huwelijk en overlijden, zijn ook examens, promoties, bijzondere onderscheidingen, interessante reizen of verhuizingen, de moeite waard om elkaar deelgenoot van te maken.

Meldt uw familienieuws bij de redactie, dan wordt het geplaatst in het volgende Journaal.

In Vaassen is op 91-jarige leeftijd overleden

Gerrie Crommelin- Breunisse

weduwe van Henk Crommelin

Haar zoon Walter stuurde ons de volgende schets van haar leven:

Op 7 augustus van dit jaar overleed mijn moeder, Gerrie Crommelin- Breunisse. Als ze zou weten dat ze in de Crommelin-krant kwam te staan, zou ze lachen. Die Crommelins (uitzonderingen daargelaten) waren namelijk niet zo enthousiast geweest toen ze in de familie kwam. Voor mijn vader was immers al een adelijk gevalletje geselecteerd (dat hij resoluut afwees, vertelde zijn zuster mij ooit, met de woorden: 'dan trouw ik nog liever met een konijn!').

Andere tijden!

Moeder kwam uit een Betuws fruitkwekersgeslacht. Van scholen moest ze niet veel hebben, wel van paarden. Ze won lokale wedstrijden, ontmoette mijn vader op de rijvereniging. Hij vrijwilligde op een boerderij in de buurt op weg naar een rentmeesterschap (waarvan het nooit is gekomen). 'Het mooiste stel van de Betuwe' werden ze genoemd door de burgemeestervriend, die hen op 19 februari trouwde.

De paardenhobby moesten mijn ouders na de oorlog laten vallen, dat werd te duur.

Een intellectueel type was Moeder dus niet, maar ze had wel een aangeboren zin voor wijsheid. Combinatie van nuchterheid en gematigdheid, veronderstel ik, die tot voorbeeld strekte.

Huis en tuin waren haar domein. Zonder zich ooit met Voltaire beziggehouden te hebben, heeft ze diens aanbeveling in *Candide* opgevolgd en een goed deel van haar energie in het tuinieren gestoken. Daaruit heeft ze altijd groot genoeg geput, zij het in latere jaren ook zorg wegens afnemende krachten.

Aangezien plant en dier voor haar beslist niet van een lagere orde waren dan de mens, richtte ze zich toen meer op de vogels om het huis. Die hadden, dagelijks op roomboter en havermost getraceerd, bepaald een luizenleven. Dat ze ook altijd zeer begaan was met de medemens, bleek wel uit de grote hoeveelheid dierbare reacties op haar overlijden.

Wat ik verder van Moeder geleerd heb, is genieten. Van de natuur, van eten & drinken. Ze deed dit, voor zover mogelijk, tot het laatst.

Lezen deed ze jammer genoeg nauwelijks; zo nu en dan iets uit kook-, dier- en plantenboeken en de krant, Eén van haar geliefde kookboeken, ook mijn favoriet, was '100 Avonturen met de pollepel', van J.W.F. Werumeus Buning, waarvan Menno ter Braak ooit schreef dat Buning, eigenlijk dichter, zijn recepten zo suggestief opschreef, dat je ze niet

meer hoefde klaar te maken. Gelukkig deed Moeder dit wel, en goed!

Nuchterheid. 'Als het lichaam op is, is het tijd om te vertrekken', was haar onverbidde conclusie deze zomer, toen we haar uitgeput aantroffen. Ik vond dat ze groot gelijk had. Na Vader's dood in april 2007 was voor haar het leven al in kwaliteit achteruitgegaan, hoezeer ze zich ook met discipline en een naar buiten gerichte belangstelling wist te handhaven.

Met bewondering heb ik, op de achtergrond, geluisterd ,hoe ze, verzwakt als ze was, haar standpunt glashelder en standvastig bleef verdedigen tegen de huisarts, die verplicht is zeker te weten dat de patiënt zeker weet wat hij wil. Het politieke compromis heeft haar vertrek nog wat vertraagd, maar op 7 augustus heeft ze in volle vrede haar laatste adem uitgeblazen.

Ze is een goede moeder geweest.

↑

Walter Crommelin

Haarlem, september 2009

In Lancaster is op 86-jarige leeftijd overleden

Paul Crommelin

1923-2009

In Lancaster (PA) overleed op 13 juli Paul G. Crommelin, echtgenoot van Mary Ann Cassidy, met wie hij 62 jaar getrouwd was. Hij bereikte de leeftijd van 86 jaar. Paul en Mary Ann hebben twee kinderen en vier kleinkinderen.

Paul werd geboren als zoon van Paul Gifford en Florence Austin Crommelin. Zijn betrokkenheid bij de Crommelin familie kwam kortgeleden nog tot uiting in een financiële bijdrage voor het Crommelin-archief in Amsterdam.

Paul was een nazaat (negende generatie) van Daniël Crommelin (St. Quentin 1647 - New York 1725) en Ann Testart (St. Quentin 1651 - New York 1702).

Hij stamt in directe lijn af van hun zoon Charles Crommelin (Parijs 1673 - New York 1702) en Anne Sinclair (New York 1691-1743).

Het echtpaar had vier kinderen: Daniël, de stichter van het Amsterdamse handelshuis Crommelin en Soonen, Maria die huwde met Gulian Verplanck, Robert en Charles, die evenals hun zuster in de Verenigde Staten bleven.

Deze laatste Charles was de voorvader van Paul.

Frederik Fabius bracht hen drie maal een bezoek en stuurde ons de volgende herinnering:

‘Paul Crommelin was een man vol leven, een vlotte verteller die gemakkelijk met mensen omging en hen direct op hun gemak stelde.

Hij was zich zeer bewust van zijn band met de Crommelin familie en van de belangrijke rol die deze had gespeeld in Frankrijk, Nederland en Ierland.

Als ‘self-made’ man werd hij o.a. salesmanager bij de bekende Amerikaanse porseleinfabriek ‘Shenango China’, waar hij 25 jaar gewerkt heeft.

In de Tweede Wereldoorlog diende hij bij de Amerikaanse Marine.

Zijn vrouw Mary Ann is zeer goed bij de tijd en is op 83-jarige leeftijd volledig vertrouwd met de computer; zij onderhield ook hun vele sociale contacten.

Politiek waren zij te rekenen tot de Republikeinen, zonder vooroordelen ten opzichte van de Democraten.

Paul en Mary Ann waren mensen van wie je hoopt dat ze nog lang samen zouden leven. Het heeft niet zo mogen zijn.

Hoewel en geen duidelijk contact is tussen de ca 250 Amerikaanse Crommelins, bleken zij beiden zeer geïnteresseerd in mijn voorstel tot een gezamenlijke kennismaking met de Zuidelijke familieleden, met name met Henry en Mary

Morèn, die ik eerder ontmoette in hun huis in Alabama. Het is er door de dood van Paul niet meer van gekomen.

Het zou zeker interessant geweest zijn: een ontmoeting tussen de joviale, minder door conventies belaste Noorderlingen en de Zuidelijke Crommelins, die zich zeer bewust zijn van hun status van een familie van oorlogshelden.’

↑

Overdracht familiearchief aan Amsterdams Stadsarchief

Op 28 mei was het eindelijk zover!

In de zogenaamde Italiaanse zaal werd een kleine delegatie Crommelins gastvrij ontvangen met taart, koffie en thee, waarna Ellen Fleurbaay, als plaatsvervanger van de directeur, ons toesprak en de gang van zaken in het Stadsarchief toelichtte en het grote belang van familiearchieven daarin. Daarna kwam Agathe Fris aan het woord. Zij zorgt met haar team voor de verwerking en conservering van het archiefmateriaal en heeft vanaf het begin regelmatig contact gehad met onze archiefcommissie, Anne Marie en Liesbeth, die zich van nabij gesteund weet door Alexander Sillem en Henk Visser. Ook Lydia Hagoort was van de partij, in de afgelopen jaren steeds bereid om naar onze vragen te luisteren, toegewijd en altijd weer enthousiast over een nieuwe vondst. Het levend bewijs dat werken in een archief alleminst droog en saai is.

Het plechtige moment van het tekenen van de overdracht, door Robert en Anne Marie namens de familie en mevrouw Fleurbaay namens het Archief, werd met applaus ontvangen door elf familie-

den, onder wie de oudste Liet Koppen-de Kanter en de jongste, haar kleindochter Manja Greutert.

Na het wederzijds aanbieden van kleurige boeketten aan de dames, volgde een rondleiding langs de afdelingen waar het materiaal wordt bewerkt met tot slot de depots waar ons familiearchief in zuurvrij kartonnen dozen en mappen wordt bewaard. Als besluit van het bezoek konden we in de 'Schatkamer' een paar vitrines bewonderen met een aantal documenten en foto's uit ons familiearchief.

Onder de indruk, niet in het minst ook door het prachtig gerestaureerde gebouw nam het gezelschap afscheid van hun gastvrouwen.

Hoewel de opkomst niet groot was (midden op een werkdag), hopen wij dat dit bezoek bijgedragen heeft aan de waardering voor zorgvuldig archiefbeheer. Wij zullen zeker proberen dit bezoek nog eens te herhalen, misschien in samenhang met de reünie in 2010.

↑

Familiepapieren naar het archief

Nu het – voornamelijk door Onno Crommelin verzamelde – familiearchief is ondergebracht in het Stadsarchief Amsterdam, is het van belang dat ieder lid van de familie zich bezint op her en der bij de familie aanwezige oude documenten, brieven, dagboeken, reisverslagen, familiefoto's en dergelijke, die kunnen worden toegevoegd aan het reeds bewerkte archief.

Met het Stadsarchief is afgesproken, dat door ons zal worden geïnventariseerd welke stukken op een nader te bepalen tijdstip kunnen worden overgedragen. Het is dus van belang om zo spoedig mogelijk een overzicht te krijgen van dergelijke stukken.

Twijfelt u bij bepaalde documenten over het belang van archivering, schroom dan niet om Anne Marie of Liesbeth te benaderen. Hun adressen vindt u onder het bericht over de familieportretten.

Archiveren reikt verder dan alleen het verzamelen en bewaren van oude zaken. Soms kan het ook recent materiaal betreffen.

Wat betreft het eventuele bezwaar dat bepaalde zaken nu nog te 'vers' zouden zijn: het Stadsarchief hanteert de regel dat een door u aangegeven termijn zal worden aangehouden voor het openbaar maken.

Stadsarchief Amsterdam
 Vijzelstraat 32
 1007 EC Amsterdam

Postbus 51140
 1017 HL Amsterdam
 tel. + 31(0)20 2 511 511

Openingstijden

dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 17.00
 zaterdag en zondag 11.00 - 17.00
 Gesloten op 1ste kerstdag en 1 januari, open op 2de kerstdag.

Het Stadsarchief is bereikbaar vanaf het CS met tram 16,24 en 25, halte Keizersgracht.

De inventaris van het familiearchief Crommelin kan ook via internet worden geraadpleegd: www.stadsarchief.amsterdam.nl, toegangsnummer 31153. De foto's daarin kunnen worden bekeken via de Beeldbank en dan zoeken op Crommelin. Ook via de Archiefbank zijn bepaalde documenten en foto's op te roepen.

↑

Familieportretten gezocht

Terwijl sinds de het eind van de negentiende eeuw personen en gebeurtenissen vooral op foto worden vastgelegd, werden daarvoor vroeger meestal opdrachten gegeven aan schilders en tekenaars. Ook in onze familie bestaan veel van die portretten waarop onze voorvaders en -moeders op hun 'paasbest' worden weergegeven.

Veel van deze portretten zijn langzamerhand zo verspreid geraakt dat het niet in alle gevallen bekend is, hoeveel het er zijn en waar zij zich bevinden. Voor het familiearchief is het van belang dat daar een goed overzicht van wordt gemaakt (en bijgehouden).

Het gaat hierbij niet alleen om portretten in de traditionele technieken, maar ook om portretfoto's en – niet te vergeten – groepsfoto's, bijvoorbeeld ter gelegenheid van een huwelijk.

In eerste instantie willen wij graag weten wie is afgebeeld en vervolgens ook of het een olieverfschilderij, aquarel, pastel, tekening of foto betreft.

- Zoudt u ons willen berichten of bij u familieportretten aanwezig zijn
 - Kunt u ons informatie geven over andere plaatsen waar dergelijke portretten aanwezig zijn.

Voor alle duidelijkheid: deze inventarisatie dient alleen voor het samenstellen van een lijst van Crommelin-portretten en hun huidige verblijfplaatsen. De complete lijst zal te zijner tijd worden overgedragen aan het Stadsarchief onder de nadrukkelijke voorwaarde dat hij alleen met toestemming van het bestuur van de familie-stichting kan worden geraadpleegd.

Anne Marie Sillem-Crommelin
 Hart Nibbrigkade 107
 2597 XT Den Haag
 telefoon 070-3246769
amcrommelin@hetnet.nl

Liesbeth Crommelin Weerdestein 130
 1083 GH Amsterdam
 telefoon 020-4044201
cromvis@planet.nl

Aan beide adressen kunnen berichten worden doorgegeven

Graag vóór 1 februari a.s.

Na ontvangst van uw bericht, ontvangt u een formulier waarop de gegevens kunnen worden ingevuld.

↑

Voorjaarswandeling

Op 10 april verzamelden we op het prachtige plein van downtown Woudrichem, schitterend vestingstadje, onderdeel van de Hollandse waterlinie, gelegen aan de Waal tegenover Gorinchem. In een stralende voorjaarszon namen we eerst de boot over een zij-arm van de rivier en lieten ons afzetten aan de voet van Slot Loevestein, het prachtige kasteel van de boekenkist en Hugo de Groot.

Vandaar liepen we een mooie tocht door de polders ten zuiden van de Waal om enige uren later weer in het dromerige Woudrichem aam te komen, dat ons liefdevol opnam met thee, appeltaart, drank en bitterballen. Met het voorjaar in de kop en goede intenties om elkaar opnieuw al wandelend te treffen gingen we uiteen.

Alexander, Lous, Alix en Robert

Golfen in Hilversum

Op vrijdag 2 oktober jl. was er weer een familiegolfwedstrijd. De winnaar van vorig jaar, Jan Aernout Broekhuysen, had de organisatie strak in de hand. en ontving de deelnemers op zijn homecourse, De Hilversumsche Golf en Countryclub. Het weer was fantastisch en aan de baan was hard gewerkt zodat niets een spannende wedstrijd in de weg stond. De posities wisselden veelvuldig maar uiteindelijk was er maar één die aanspraak mocht maken op de Crommelin Trofee: Coen Sandberg. Dol gelukkig nam hij de fel begeerde prijs in ontvangst en zegde het gezelschap toe in 2010 graag het toernooi te willen organiseren. Na een gezellige borrel en aansluitend diner, keerden alle deelnemers huiswaarts met het vaste voornemen volgend jaar de beker van Coen over te nemen.

↑
A.C.

Crommelin-lunch in Laren (Gld)

Op vrijdag 11 oktober ontving May Crommelin-Huyssen van Kattendijke, geassisteerd door haar dochter May, een klein gezelschap oudere familieleden op de lunch. Helaas waren er 's ochtends nog vier afmeldingen, maar dat deed

niets af aan de stemming. Van 11.30 af liep iedereen binnen op de Jacobahoeve, waar uiteraard de koffie klaar stond. Iedereen liet zich de hartige taarten goed smaken en verdeeld over twee tafels was er ruimschoots gelegenheid elkaar

bij te praten. Het was zo geanimeerd dat iedereen pas om 16.00 uur het huis verliet, nadat de gastvrouw hartelijk was bedankt voor het warm en gastvrij onthaal in haar gezellige huis.

↑

Najaarswandeling

De schitterende herfstbossen op de heuvelrug tussen Maarn en Amerongen vormden het decor voor onze najaarswandeling. Een enthousiast gezelschap ging van start vanaf station Maarn en beklom bij fris novemberweer de Amerongse Berg, bevolkt door reeën en zwijnen. Drassigheid verhoogde het survivalgehalte en de sfeer alsmede het gevoel van voldoening bij aankomst in uitspanning Buitenlust te Amerongen. Volgend voorjaar wandelen we opnieuw, wie weet in gezelschap van jou, lezer! Aankondiging volgt in het Journaal en op de site in het gastenboek. Inmiddels is bekend dat het zal zijn rondom de Carolinahoeve, georganiseerd door Lous en Robert Velp. Opgave mogelijk bij Lous en Robert, 06 54273358 of r.crommelin@worldonline.nl.

↑

R.C.

van links naar rechts:

achter - Alexander, Liesbeth, Claudine,
Loukie, Robert N, Robert V; voor - May, Lous

Herengracht 132, Amsterdam

In het Journaal van april 2009 werd melding gemaakt van de plannen voor de restauratie van het oude familiehuis Herengracht 132.

Tussen plannen maken en uitvoeren kan nog veel gebeuren dat vertraging in de uitvoering veroorzaakt. Maar goed bericht: 'Met de heropbouw wordt dit jaar een begin gemaakt, zodat het pand zijn voormalige statige uitstraling weer spoedig zal herkrijgen.'

In het onlangs verschenen achtste Jaarboek van het Bureau Monumenten & Archeologie doet Pieter Vlaardingenbroek verslag van een onderzoek naar de bouwkundige aspecten van het pand, waarvan het gedeelte boven de eerste etage geheel verloren is gegaan en de drie onderste lagen zodanig door bluswater werden

aangetast dat bijvoorbeeld veel pleisterwerk verloren is gegaan.

Het klinkt romantisch, maar na de brand werd in het sousterrain een oude kluis ontdekt, met daarin belangrijke archiefstukken, die betrekking hebben op de vroegste bouwgeschiedenis.

Door oude foto's te vergelijken van de familie Tutein Nolthenius, is in het depot van het Amsterdams Historisch Museum de wandbetimmering ontdekt van de 'grote zaal'. Deze betimmering werd door de familie Tutein verwijderd toen in 1910 het huis een kantoorfunctie kreeg. Op dat moment zijn ook de wandschilderingen van De Lairese/Glauber aan het Rijk overgedragen, die nu een plaats hebben gekregen in het Rijksmuseum.

Het onderzoek heeft veel gegevens opgeleverd over het oorspronkelijke huis en de talrijke wijzigingen die het interieur in de loop der jaren heeft ondergaan.

Robert Daniël Crommelin huurde het pand van 1785 tot 1792 en kocht het daarna voor fl. 70.000.

De auteur tekent aan dat met het terugvinden van de prachtige zware eikenhouten pilasters en de verfijnd gesneden kapitelen de vraag actueel is geworden of het interieur teruggeplaatst mag worden in het pand.

Voor geïnteresseerden is dit Jaarboek zeer aan te bevelen, het is een uitgave van het Bureau Monumenten & Archeologie en Bas Lubberhuizen, Amsterdam.

↑

Crommelin op de veiling

Maria Elisabeth Crommelin werd in 1803 in Druuten geboren, als dochter van Ds. Samuel Crommelin en Magdalena Wilhelmina Brouwer.

Zij trouwde in 1832 met Mr. Herman de Ranitz, die van 1843 tot zijn dood in 1846 burgemeester van Groningen was. Zij stierf aldaar in 1886.

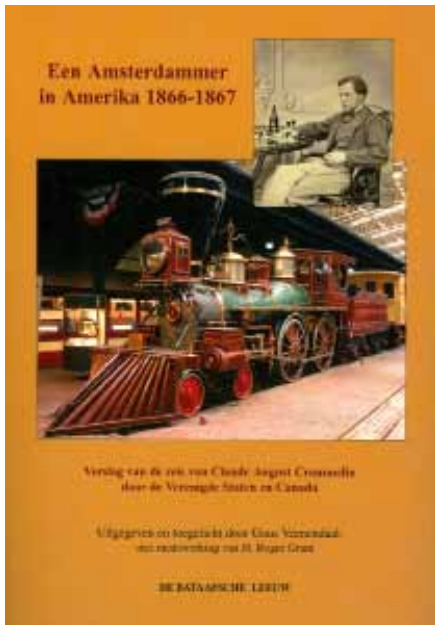
Maria Elisabeth schilderde en tekende niet onverdienstelijk.

In oktober 2008 is by Sotheby's in Amsterdam een bloemstilleven van haar hand geveild. Voor een bedrag van € 3500 verhuisde het naar het buitenland.

↑

Een Amsterdammer in Amerika, 1866 - 1867

Verslag van de reis van Claude August Crommelin door de Verenigde Staten en Canada.

Geredigeerd en toegelicht door Guus Veenendaal, met medewerking van H. Roger Grant.

Uitgeverij De Bataafsche Leeuw

Prijs € 19,50

Dit boek zal verschijnen op 9 januari 2010.

De historicus Guus Veenendaal schreef naast veel andere publikaties een standaardwerk over de geschiedenis van de Nederlandse Spoorwegen.

Hij ontdekte het getypte verslag in het archief van de Minnesota Historical Society in St. Paul. Later bleek het in deze vorm ook aanwezig in de gemeentearchieven van Amsterdam en Rotterdam. Hoewel de herkomst van deze overgetikte versie niet geheel duidelijk is, bevond het oorspronkelijke manuscript, met de hand geschreven in een aantal schriften, zich waarschijnlijk het laatst bij de naamgenoot en achterneef van de auteur, Claude August Crommelin (1878

- 1965) in Leiden. Diens jongste zoon, die in Amerika woonde, heeft een getypte versie naar het Rotterdamse Archief gestuurd.

In de loop van 2010 zal ook een Amerikaanse versie van het dagboek verschijnen, verzorgd door H. Roger Grant.

Claude August, de auteur van het dagboek was het enige kind van Claude Daniël Crommelin, de laatste directeur van de firma Daniël Crommelin en Soonen. Hij heeft in zijn korte leven veel gereisd. Als kind met zijn welgestelde ouders in Duitsland, Frankrijk en Zwitserland. Later als student maakte hij met zijn vrienden regelmatig tochten door heel Europa.

Hij woonde in Amsterdam en was net als zijn vader en grootvader lid van de Amsterdamse gemeenteraad.

De kunsten hadden zijn grote belangstelling. Zijn verzameling aquarellen van jonge Nederlandse kunstenaars was ook in het buitenland bekend.

Hij vervulde bestuursfuncties bij de Rijks Academie voor Beeldende Kunsten en het Genootschap Felix Meritis.

Ook was hij een enthousiast amateurfotograaf. In de tuin van Herengracht 132 liet hij door de jonge architect Gosschalk het daar nog aanwezige atelier bouwen.

Wat hem heeft doen besluiten op 5 november 1874 een einde aan zijn leven te maken, zal wel nooit bekend worden, maar in een In Memoriam wordt gezinspeeld op een neiging tot zwaarmoedigheid.

In het Amerikaanse dagboek is daarvan niets te bespeuren.

Een citaat uit de inleiding op deze uitgave:

‘Was reizen in het algemeen rond 1865 nog niet echt gewoon, een tocht naar Amerika was in die jaren helemaal uitzonderlijk. Het is dan ook boeiend dat de jonge Crommelin van zijn reis naar en door Amerika en Canada een nauwkeurig reisverslag heeft bijgehouden. Politiek, kerkelijk en geestelijk leven, gevangeniswezen, onderwijs, techniek, openbare financiën, arbeidsverhoudingen in het Zuiden, alles trekt zijn aandacht en over alles wil hij zoveel mogelijk weten. En dankzij zijn naam en achtergrond en mogelijk ook door de vele brieven van aanbeveling die hij bij zich had, wordt hij overal verwelkomd en binnengelaten, en kan hij vragen stellen, die een andere vreemdeling misschien niet beantwoord had gekregen. Het Amerika dat Crommelin bezocht bevond zich in een cruciale fase van haar bestaan en was zich juist aan het herstellen van de gevolgen van de ‘Civil War’, de bloedige burgeroorlog tussen de bestaande United States in het Noorden en de afgescheiden Confederate States in het Zuiden.’

↑

Saint-Quentin

Histoire et Patrimoine Industriels (2009)
auteur: Frédérique Pillet

Govert Deketh maakte ons attent op deze uitgave.

Dit boek is een 'must' voor alle familieleden die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van onze familie. Het eerste exemplaar werd in februari van dit jaar gepresenteerd; het is rijk geïllustreerd en voorzien van veel kaarten.

De publikatie is via Govert te bestellen.
E-mail: gdeketh@bluewin.ch of
telefoon +41 (0)22 796 21 18.
Kosten € 32, ex portokosten.

Van zijn beschrijving maakten wij een korte samenvatting:
'Saint-Quentin werd de nieuwe woonplaats van de familie Crommelin op de dag dat Armand Pierrezn Crommelinck Kortrijk verliet op de vlucht voor de Spaanse Furie.

In Kortrijk bekleedde de familie reeds een vooraanstaande positie. Armand was niet alleen linnenfabrikant; hij had ook een uitgebreid zakelijk netwerk opgebouwd, in het bijzonder gericht op Engeland.

Hij arriveerde in 1570 in Saint-Quentin, toen een stad met ca 8000 inwoners, geruïneerd door het Spaanse beleg van 1557. In 1579 werd de productie van linnen uit Kortrijk overgeplaatst. Na Armand en zijn familie woonden ook de volgende acht generaties in Saint-Quentin. De laatste van die Crommelins, *le dernier de sa race Isaac Matthieu*, overleed er in 1815.'

De grote verdienste van Armand is geweest dat hij in en in de omgeving van Saint-Quentin, een hoogwaardige linnen- en batistindustrie heeft opgezet omdat hij er achter was gekomen dat de bodemgesteldheid uitermate geschikt was voor de vlasteelt. Er wordt vermeld

dat 2/3de van de bevolking er werk vond. De zoon van Armand, Pierre was linnenkoopman in Cambrai. Hij exporteerde veel van de productie uit Saint-Quentin. Zijn zoon Jean volgde Armand op, liet drie linnenfabrieken bouwen bij Chauny- ten zuiden van Saint-Quentin- en betrok arbeiders (de eerste gastarbeiders!) uit Haarlem door bemiddeling van zijn broer Josse, die zich daar reeds vóór 1600 als lakenkoopman had gevestigd.'

↑

Dagboeken Willem de Clercq voor iedereen bereikbaar

Wie over een computer beschikt, kan sinds kort een groot deel van de dagboeken van Willem de Clercq (1795 - 1844) raadplegen. Het gedigitaliseerde gedeelte beslaat de periode tot 1830. In het januari-nummer van 2007 van het *Journal* is uitvoerig uit de dagboeken geciteerd naar aanleiding van een biografie over deze schrijver. Aanleiding was zijn langdurige vriendschap met Claude Daniël Crommelin (1795 - 1859). Dank zij deze dagboeken zijn nu veel zaken uit het leven van Claude Daniël vastgelegd.

Voor die familieleden die geïnteresseerd zijn in de niet-zakelijke kanten van een leidende figuur uit de Crommelindynastie, kan een interessante zoektocht op het net worden aanbevolen.

↑

Een Crommelin in den vreemde

In 1982 verscheen het boek 'Eilanden van vroeger', door Aya Zikken. Het is het relaas van haar bezoeken aan de eilanden van de Indische archipel, die vroeger behoorden tot Nederlands Indië en die zij als kind 'beleefde'.

Interessant voor onze familie is haar ontmoeting op het eiland Butung met Anton Crommelin, een Indonesische nazaat van de Haarlemse tak.

Het begon met Pierre Crommelin (St. Quentin 1596 - 1677), via Samuel (St. Quentin 1629 - 1694), die in Haarlem lid werd van de Waalse Gemeente, Henri Samuel (1660-1732), met wiens zoon Jean (1702- 1740) de lijn van Wickevoort Crommelin zou aanvangen, via Henri's andere zoon Pieter Samuel (1700-1767), Jacob (1741 - 1774), naar Jacob Crommelin (1768 - 1800), onderkoopman bij de VOC in Banda en Makassar. Hij werd later resident van Bulukumba en Bonthain op Celebes.

Aya Zikken beschrijft Anton Crommelin, die niet in het Blauwe Boekje voorkomt, als volgt:

'Ik besluit...naar de haven te gaan. Maar de haven bereik ik niet die ochtend. In een zijstraat kom ik langs het huis van Anton Crommelin. Hij staat peinzend in zijn voortuintje te wachten op niets zoals ik ook zo graag zou willen doen. Hij is een oude, bijna blinde man en hij lijkt wat verloren tussen de meubels die een van zijn dochters naar buiten heeft gesleept omdat ze de binnengalerij wil dweilen. Hij spreekt nog heel goed Nederlands en nodigt me uit binnen te komen. We vinden een plekje waar niet geveegd wordt. Een kleindochter komt ons elk een kop melk brengen en haalt voor hem de stapel vergeelde papieren te voor-

schijn waarop een soort stamboom van zijn geslacht is uitgewerkt. De eerste generatie Crommelins in Indonesië waren waarschijnlijk zeevaarders, vertelt hij. In de tweede generatie wijst hij een Jacob Crommelin aan (1795). Hij was eerst scheepskapitein en later resident van Bulukumba. Hij trouwde met de inheemse vrouw Beja. Hijzelf behoort tot de zevende generatie Crommelins in Indonesië. Zelf is hij ook met een volbloed Indonesische getrouwd. Hij was voor de oorlog en tijdens de oorlog Nederlands militair maar werd in 1950 warga negara (Indonesisch staatsburger). Als ex-militair krijgt hij nog steeds een kleine ondersteuning uit Nederland. Zijn kinderen, twee zonen en drie dochters, spreken geen van allen Nederlands. Hij vertelt me van zijn leven zoals alleen een oude man die niet meer goed kan zien en niet meer goed kan horen, vertelt over zijn leven: met een visie die ontstaat uit het isolement waarin je komt als je ouder bent en ook nog doof en bijna blind. Hij vertelt zoals een ander vertelt over een film die hij lang geleden heeft gezien en die hem goed is bijgebleven. Een boeiende film met veel actie tegen een kleurrijk tropisch decor.

De jonge Anton Crommelin werkt voor de oorlog bij de P.T.T. op Buton. Hij heeft daarvoor een speciale opleiding gehad en is opzichter geworden voor de eilanden Buton en Muna. Als Nederlander moest hij tijdens de oorlog in dienst. Hij laat zijn familie in Buton achter en gaat naar Makassar op het vasteland van Celebes. Vandaar wordt hij overgeplaatst naar Kendari waarheen alle bestuurs- en gouvernementsambtenaren uit Zuid-Celebes zijn uitgeweken. Crommelin moet in het binnenland een centrale Telegraaf- en Telefoonpost inrichten.

Alles moet snel gaan. Er is geen tijd voor het aanvoeren van telefoonpalen, de draden worden gewoon dwars door het oerwoud getrokken en blijven tussen de struiken op de grond liggen. Hij krijgt instructie de post dag en nacht te blijven bezetten.

Hij heeft het druk en staat met alle legeronderdelen telefonisch in verbinding. Hij hoort dat de Japanners zijn geland op Ambon. Dat is hier niet ver vandaan. Op een dag blijven de lijnen dood. Kendari blijkt gebombardeerd en er komt geen enkel bericht meer. Een paar dagen zit hij nog in zijn uniform achter het dode toestel en probeert het contact te herstellen.

'Maar toen begreep ik', zegt de oude Anton Crommelin, 'dat het Nederlandse gezag niet meer bestond. Ik was bang dat de Japanners me zouden vinden in mijn uniform, ze hoefden tenslotte de draden maar te volgen. Ik begroef het uniform achter de post. Ook de schoenen begroef ik. Het waren hele goede schoenen, nog nieuw. Dat was wel jammer. Ja, dat was jammer', herhaalt hij. Hij zucht. Hij heeft in die tijd bijna alles verloren begrijp ik, zijn baantje, zijn aanzien, maar het verlies van die schoenen is hem misschien nog het zwaarst gevallen. 'In sarong en op blote voeten liep ik door het oerwoud naar de kust. Daar aan de kust lag het vol Japanse schepen. Ik trok me terug in een kampong en leefde daar enige tijd onder de bevolking. Begrijpt u? Ik bleef daar wachten op de Nederlandse vloot die moest komen om de Japanners weg te jagen. Maar na een tijdje begrepen we allemaal dat de Nederlandse vloot niet zou komen. Ik wilde toen alleen nog maar terug naar huis. Als P.T.T-er kende ik alle grote en kleine eilandjes voor de kust. Ik wist een prauw te bemachtigen en voer in

mijn eentje van het ene eilandje naar het andere, in de richting van het eiland Buton. Ik kwam geen enkel Nederlands schip tegen, wel Japanse maar die keken niet naar een prauw met een inlander erin. Het kostte me weken om in Buton te komen. Dat is toch logisch, ja? Met een grote boot duurt het negen uur van Kendari naar Raha op het eiland Muna en vandaar is het nog eens vijf uur varen naar Bau Bau op Buton. Dus wekenlang zwierf ik op zee en wist me in leven te houden en ontsnapte aan de Japanners. Je weet in het begin niet dat het allemaal geen zin heeft als het oorlog is. Ik had daar geen ervaring mee, mevrouw. Ik kwam thuis op Buton. Het was allemaal goed gegaan maar als ex-militair werd ik natuurlijk meteen opgepakt en naar het krijgsgevangenenkamp in Makassar gebracht. Na een maand of tien werden we vandaar met een transportschip vervoerd naar een eiland in de buurt van Nagasaki in Japan. De schepen? Och nee, mevrouw, zo slecht waren die niet hoor! Ja, dat klopt. We lagen in rijen boven elkaar op britsen in het ruim. Zitten kon je niet, alleen liggen. ze moesten natuurlijk woekeren met ruimte, de Japanners. De Japanse soldaten werden ook zo vervoerd van Japan naar Indonesië. Het waren dezelfde boten. Geen luxe passagiersschepen natuurlijk. Och nee, mevrouw, dat is overdreven hoor! Heeft u dat gehoord? Ja, er was veel ziekte aan boord, dysenterie, en de wc's waren boven aan dek, dat was wel lastig want je kon vaak het ruim niet uit met al die mensen. 'Ja, dat werd wel een stinkboel, dat is zo maar het kon toch niet anders. Zo gaat het nu eenmaal als je met zovelen wordt vervoerd. Er vielen veel doden, dat spreekt vanzelf. Maar of het vijftig procent was? Dat geloof ik niet. Je moet taai zijn in een oorlog Maar

van een slechte behandeling heb ik niets gemerkt. Je moet eerlijk blijven. Ja, het voedsel was slecht. Soms was er geen voedsel. Maar je had daar toch geen zin in. De meesten van ons waren doodziek. Dan komt het eten er zo weer uit. Het was benauwd in dat ruim! Zo gelukkig als een mens kan zijn, mevrouw, als hij dan weer voet aan wal zet. Al was het dan ook in Japan en in Nagasaki waar toen die bom nog moest vallen. Maar dat wisten we toen natuurlijk niet. We waren gewoon gelukkig dat we weer voet aan wal konden zetten dat we het overleefd hadden. Nee, ik kan niet zeggen dat ik de atoombom heb zien vallen. Toen het gebeurde werkte ik meters diep onder de grond. Ik zag alleen een felle lichtflits. Ik dacht dat het een ontploffing was in het transformatorhuisje op de werf, zo dichtbij leek het. In één seconde waren we boven maar we werden meteen weer teruggesmeten door de luchtdruk die na de ontploffing kwam. Mensen op de werf zelf hebben het beter kunnen zien maar die werden meteen blind. Ook mijn ogen zijn toen aangetast, dat is blijvend, daar hebben de doktoren nooit meer iets aan kunnen doen.'

'Achter de dikke brilleglazen kijken zijn ogen mij rustig aan. 'Het komt zoals het komt. Je kunt ervoor weglopen en denken dat je heel slim bent zoals in die weken op zee in die prauw. Maar als het moet gebeuren dan gebeurt het.' In zijn zachtgele pyjama ziet hij er waardig en haast verfijnd uit. Hij begeleidt me naar het hek van het voortuintje. 'Ik zou de stamboom van de Crommelins nog wel wat willen uitbreiden. Misschien spreekt u eens iemand van die tak in Nederland? Maar erg veel tijd om erop te wachten heb ik natuurlijk niet meer. Het is ook niet zo belangrijk. Het was wel een goed leven.'

Aanvulling:

In het Blauwe Boekje, uitgave 1997, p.21 wordt vermeld:

'Jacob Crommelin, geb. Haarlem 11 december 1768, onderkoopman VOC te Banda tot 1794 en te Makassar, later resident van Boelecomba tot 1800 en Bontohain (Celebes), overl. Makassar 28 aug. 1800, tr. Makassar 22 nov 1795 Johanna Maria Peters, geb. Makassar 21 mei 1766, overl. aldaar 9 okt 1825, dr. van Matthijs en Helena Brouwer ;...'

Zij hadden twee zoons, van wie de jongste op 20-jarige leeftijd overlijdt. De oudste, Jacob Leendert, heeft twee zoons en twee dochters. De oudste zoon sterft zonder kinderen, de jongste, Jacob Josenius, wordt in het Blauwe Boekje als rentenier aangeduid; hij overlijdt in Saleyer (nabij Celebes). Hij heeft twee dochters en één zoon, die slechts tien jaar wordt.

In het boek van Aya Zikken zegt Anton, dat zijn voorvader Jacob Crommelin uit 1795 van de tweede generatie Crommelins in Indonesië was. De gegevens over zijn loopbaan kloppen met die uit het Blauwe Boekje. Maar daar wordt gezegd dat Jacob in 1768 werd geboren en zijn zoon Jacob Leendert in 1797. Wie van de twee Jacobs met de inheemse vrouw Beja trouwde is dus niet duidelijk. Misschien zou archief onderzoek ter plaatse meer licht op de zaak kunnen werpen op deze zaak en wellicht ook meer Crommelins van deze tak uit de duisternis kunnen halen.

↑

De gediensstigen van toen

Bij de familiepapieren die verzameld worden ter aanvulling van de reeds in het Stadsarchief opgenomen stukken, bevinden zich ook briefjes van vroegere gediensstigen van de familie uit omstreeks 1900.

Hoewel er geen adressering aanwezig is, kan, blijkt uit alles dat deze correspondentie gericht was aan Julie Elisabeth Crommelin-Tutein Nolthenius, gehuwd met Robert Daniël Crommelin. Zij woonden toen in Amsterdam .

Juffrouw Wolff heeft kennelijk lang bij de families Tutein Nolthenius en Crommelin gediend. Eén van de brieven is van 22 september 1902, het jaar waarin de moeder van Julie Elisabeth (Betsy Weymar, de stiefdochter van Claude Daniël) overleed.

Bij alle nederigheid die uit de brief spreekt, speelt zo nu en dan het verschil in materiële zaken toch op.

Nadat zij haar medeleven met de dood van Julie's moeder heeft betuigd en haar gefeliciteerd heeft met haar eigen verjaardag, schrijft juffrouw Wolff:

‘...de wensch van ons dat de Heeren nog veele zeer veele jaaren daar aan toe moogen voegen voor U zelf en voor alle die U lief en dierbaar zijn, maar boove

al dat UED ook de Heeren Onze God moogt vreezen en Eeren en liefhebben, want ook eenmaal komt ook ons stervensuur aan, en als den Heeren ons dan geeft dien Heerlijke Hemel, waar nog moeite en zorg gekent wordt maar waar Enig gezongen wordt van Gods goedertientheidt dat U deel dat moogt zijn, op deeze aarde geniet U al de voorsmaak, want al wat de Heeren ons schenkt rijkdom en weelde't is alles des Heeren ...’

In een brief, gedateerd april 1893, waarin juffrouw Wolff vertelt dat zij en haar man ‘stil wonen’ in Koningsstraat 14, geeft zij ook uiting aan haar ‘bekommerenis’ over de tijd waarin zij leeft:

‘...want zoo als de tijd nu is is het niet een verschrikkelijke tijd, het is of alles omvergeworpen zal worden en hoe komt het aan alle de schuld. want er is zoo weinig geloof op aarde de menschen willen van God of zijn gebod niets meer weete en denke alles komt wel vanzelf en die van God niets wil weete kent ook geen pligte, tegen over de staat en tegen hun heeren en Mevrouw en maatschappij, dat zijn de vrugte van ongeloof en openbaar onderwijs het wordt hun door de openbaaren onderwijzers op school geleerd dat de kindre voor niets

behoefte te vreezen en als de kindre met de meesters op amsterdams straate loope laate demeesters toe dat ze socieaale Liedre zingen en doen net of ze het niet hooren en het, kwaade wil er toch ook in liever als het goede bij ons en onze kindre toch ook niet waar Mevrouw en hebben wij het niet alle gezien de afloop met transvaal, hoeveel gebede zijn ook daar niet voor opgegaan dat zij het mochte overwinnen, maar als den Heeren onze God lang genoeg geplaagd en bespot en onteerd wordt en is, dan laat de Heeren wel eens het waater tot aan de lippen koomen, maar die oprecht in hem geloove zulle nooit verlooren gaan en al moete ze in de strijd sterven, dan is het sterven hun gewin om eewig bij hun Heeren in de Hemele te woone, waar geen moeite meer zijn zal dat geeve de Heeren ons en UED ook maar uit genade te verstaan. en nu verschuldig ik mij dat ik zoo geschreeve hebt want ik schrijf haast of dat ik tot een vriendin schrijf en vergeet het weer dat u mijn Mevrouw zijt, maar bij onze vaader die in de Hemel woondt zijn alle menchen een en is het toch een briefje geheel aan UED gericht en verscheurdt u hem wel. na veele beleefde groete UED dienstwillige juffr. Wolff

↑

Jan Hak

Govert Deketh zond de volgende tekst van de hand van Bart Hoogduin (1935-2005), een columnist uit Stadskanaal, die in de beginjaren van zijn journalistieke loopbaan in het ‘Westen’ woonde. Hij schrijft o.a. over de Haagse in- en outs van die tijd, zo ook over de legendarische hoofdcommissaris van politie Gualthé-

rie van Weezel (1905-1982), echtgenoot van Constance Eveline (Connie) Crommelin (1910-1993).

Hij zal bij veel – oudere – landgenoten in herinnering blijven als de man op de schimmel, die op Prinsjesdag altijd voor de Gouden Koets liep.

‘Elk mens valt weleens ten prooi aan een gebeurtenis in zijn leven waarvan de beelden onuitwisbaar op het netvlies zijn geprojecteerd. De datum van het gebeurde is dan volkomen ondergeschikt; het kan decennia terug of vorig jaar zijn geschied. In een loopbaan van 40 jaar journalistiek bedrijven, heb ik

J.H.A.K. Gualthérie van Weezel, bijnaam 'Jan Hak'

het geluk gekend ontmoetingen te hebben met mensen die uniek waren op hun werkterrein, maar in hun privé-leven gewone stervelingen bleken, zoals u en ik. Dat die ontmoetingen bijna alle in de randstad plaats hadden, komt omdat ik daar lang heb gewoond en een jaar gewerkt, maar de herinnering daaraan beschrijf ik met plezier nu hier in Stads-kanaal, een gemeente in een rustiek deel van Nederland.'

In deze eindejaars periode denk ik altijd aan een van de kleurrijkste personen die ik heb mogen interviewen: Jan Hak. Jan Hak was zo'n 35 jaar geleden hoofdcommissaris van politie in Den Haag. Zijn echte naam was: J.H.A.K. Gualthérie van Weezel. Zijn voorletters, vooral in combinatie met zijn status van onversaagd politieman, nodigen nu eenmaal uit tot een scheldnaam. Toevallig was de naam Jan Hak dus niet. Gualthérie van Weezel, was op en top politieman. Een ridder zonder vrees of blaam; een onkreukbare voorvechter voor recht. Een wetsovertreder, al of niet betiteld, diende hoe dan ook te worden bestraft.

Jan Hak was een monument, droeg vrouwe Justitia op handen en had een bloedhekel aan advocaten die naarstig speurden naar vormfouten. Gelukkig was het gezag nog gezaghebbend. Hij genoot respect van vriend en vijand. De onderwereld van de residentie sidderde wanneer zijn naam werd genoemd. Gezeten op zijn schimmel voerde hij zijn troepen aan. Niet alleen op Prinsjesdag, maar ook bij de rellen die tijdens de jaarwisseling traditioneel plaatshadden in de Hoefkade, de levensader van de Haagse Schilderswijk.

Toen dan ook voor Jan Hak de tijd was aangebroken waarop politiemensen met pensioen gaan, sloeg de zelfkant van de Haagse samenleving een zucht van verlichting. Maar helaas voor hen. Het college van B&W, gesteund door de gemeente raad, verzocht Jan Hak om nog vijf jaar te blijven en pas op zijn 60ste de ambtelijke aftocht te blazen. Jan Hak zei ja en hij bleef nog een lustrum. Hij zou nog gedurende vijf jaar een spijkerhard maar rechtvaardig regime voeren.

Dit was niet alleen tot groot ongenoegen van de Haagse onderwereld, maar ook voor sommige dienders; hij eiste van elke politieman een ijzeren discipline. Dus geen agent had lang haar, droeg een oorring of gekreukelde of niet gereinigde kleding.

Gualthérie van Weezel, die commandant was geweest van de Commando-troepen, de groene baretten, was als politieman in every inch een militair en verwachtte ook van zijn onderdanen een militant gedrag en een onberispelijk uiterlijk. Toen hij uiteindelijk wél de dienst verliet haalden politie en penose van Den Haag opgelucht adem: eindelijk waren zij verlost

van het juk van Jan Hak.

Mijn hoofdredacteur wilde graag weten hoe J.H.A.K. Gualthérie van Weezel zich voelde toen hij 65 was geworden, dus vijf jaar na zijn pensionering, werd mij gevraagd, mede vanwege mijn uiterlijk, ik ben nogal uit de kluiten gewassen (ongeveer de fysiek van Anton Geesink), hem een interview af te nemen. De ex-hoofdcommissaris en ik spraken om half vijf af ten zijne huize. Tevoren was ik gewaarschuwd op de juiste tijd aanwezig te zijn, want Jan Hak was een Pietje Precies. En zo liep ik tien minuten vóór de afgesproken tijd zenuwachtig voor zijn woning in het Haagse Benoordenhout heen en weer, steeds mijn horloge raadplegend. Klokke half vijf belde ik aan. De schel echode nog na toen de voordeur openzwaaide en een vriendelijk man zei: 'Ah, meneer Hoogduin'.

Ik knikte bevestigend en stak mijn hand uit. Ik had gevoel in een bankschroef terecht te zijn gekomen. Ik was nog bezig mijn vingers te masseren en te controleren of zij niet waren verbrijzeld, toen Jan Hak mij voorstelde: 'Mag ik u voorgaan naar mijn studdie?' 'Graag' antwoordde ik. Terwijl wij de brede van dik tapijt voorziene eikenhouten trap bestegen, vroeg hij: 'Kaerel, het is te laat voor de thé en te vroeg voor de bôrrrel, maer blief jij een sjaerrie.' Aangezien een lichte alcoholische versnapering makkelijker doet praten, zei ik enigszins in het jargon van mijn gastheer: 'Gaarne'.

De studdie bleek een enorme ruimte met duizenden boeken die de wanden bekleedden. Leren clubfauteuils, die je eerder in een Engelse sociëteit zou verwachten, en een massief eikenhouten bureau omkringden een glimmend mini-kanon. Tenminste, ik ging ervan

Het concertalbum van Adam Crommelin

uit dat het een miniatuur was, en zei vol bewondering: ‘Gôh, wat een mooi miniatuur hebt u daar.’

Deze opmerking had ik niet moeten plaatsen. Want als een pistoolschot klonk het: ‘Kaerel, daar heb ik in 1940 nog meegevochten op de Grèb. Kwaemen die rot moffen met het modernste spul en wij moesten museumstukken uit de Eerste Wereldoorlog gebruiken.’ Het klonk vol afschuw en minachting.

‘Kijk’, zei de oud-commandant van de Commando’s en oud-hoofdcommissaris, ‘zo moest je hem laaien.’ En hij gaf een vlotte demonstratie.

En toen sprak hij de voor mij onsterfelijke woorden:
‘En na een minuut zei dat verrekke ding nog boem ook ...’

↑

(Mr. Dr. Adam Crommelin, geboren Amsterdam 8 maart 1879, zoon van Adriaan Herman Wijnand Crommelin en Antonia Catharina IJssel de Schepper, Jur. Dr. Utrecht 1908, Dr. Staatswetenschappen Utrecht 1914, Griffier kantongerecht te Vianen 1910-1915, substituut-griffier arrondissementsrechtbank te Arnhem 1915-1917, Directeur Amsterdamsche Hypotheekbank, overleden Bilthoven 24 juni 1964, huwde Haarlem 4 februari 1909 Margaretha Olowina van der Mersch, geboren Assen 22 maart 1880, overleden Blaricum 21 december 1959, dochter van Mr. Arnold Adriaan van der Mersch en Jkvr. Anna Maria Willemina Jacoba Backer).

Grootvader Crommelin was een groot liefhebber van muziek en heeft als hobby, uit puur enthousiasme voor de muziek vele concerten georganiseerd, ook omdat op dit gebied nog niets geboden werd in Zeist. Dit begon in 1922, de tijd dat hij in Zeist woonde met zijn vrouw Margaretha en kinderen Rein, Ankie en Totie. Tussen 1922 en 1925 werden deze concerten gehouden in de Heren Sociëteit aan de Slotlaan te Zeist, de ‘Nieuwe Sociëteit’, later werd de venue verplaatst naar ‘Concertzaal FIGI’.

De heren Ruys van FIGI waren er al een tijdlang op uit de organisatie van deze concerten over te nemen, omdat het zo’n succes bleek te zijn. Grootvader had daar niet veel oor voor en bleef de organisatie zelf in handen houden. Mogelijkerwijze heeft hij dit uit handen gegeven toen zij van Zeist naar Baarn verhuisden, hierover is de geschiedenis niet helemaal duidelijk.

De verbouwing van FIGI met een nieuwe zaal voor toneelvoorstellingen (en film?), waarschijnlijk ook meer geschikt voor zulke concerten heeft in deze beslissing vast ook een rol gespeeld.

Het album laat de officiële, oorspronkelijke programmas zien met persoonlijke aantekeningen en bedankjes aan Adam Crommelin van de uitvoerende musici.

Aan het eind van het album zijn er nog een 2-tal herinneringen aan concerten in Baarn gehouden. Ten eerste een concert door het Oösterreichisches Trio op 7 november 1931 in het Bad-Hotel te Baarn en vervolgens is er nog een herinnering aan een huisconcert wat op

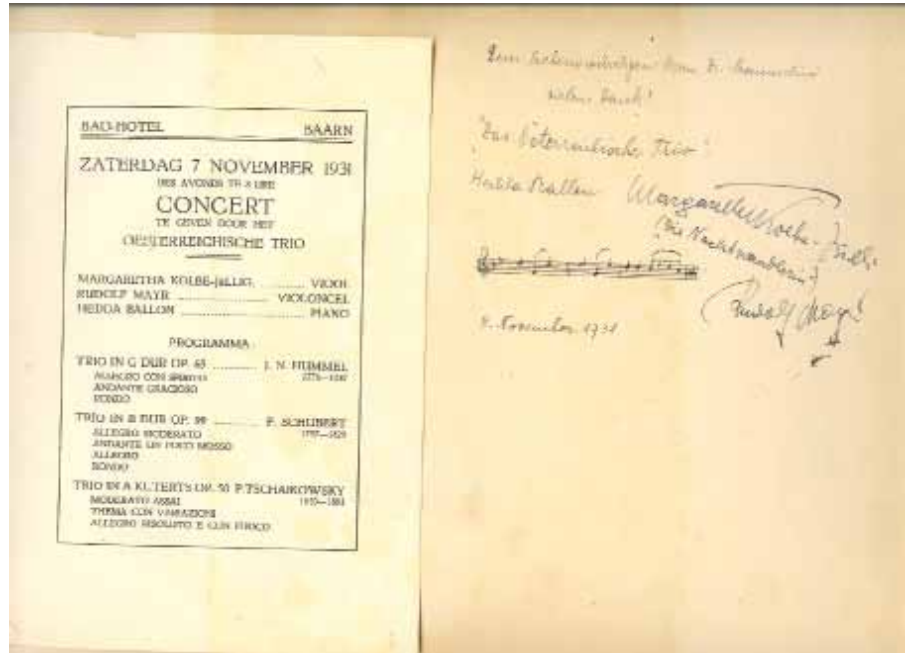

4 februari 1934 op de 'Kortenburg' werd gehouden, grootvader's huis aan de Spoorweglaan (na de oorlog omgedoopt in Gerrit van de Veenlaan) in Baarn, ter gelegenheid van hun 25-jarige huwelijkfeest. Voor die gelegenheid had grootvader ook een Steinway vleugel aangeschaft.

Het laatste programma in het album opgenomen betrof een muzikale matinee, wederom op 'Kortenburg' in juni 1941. Het drukken van programmas was in de oorlogsjaren waarschijnlijk niet mogelijk en een eenvoudig, getypt programma liet zien de werken van Ludwig van Beethoven, Julius Röntgen en Bernard Zweers. De zoon van Julius Röntgen, Johannes de pianist vertolkte deze dag met de violiste Alma Rosé de 'Frühlings Sonale van Beethoven. Johannes en waarschijnlijk zijn vrouw Julia, zowel als Alma Rosé schreven in het album.

Het album bevat 36 pagina's en even zoveel herinneringen aan een heel bijzondere tijd voor mijn grootvader. Gezien de aardige en soms erg geestige opmerkingen, schetsen, etc. die door de artiesten in het album werden geschreven moet er een heel speciale sfeer tussen de musici en grootvader Adam geheerst hebben. Het was niet eenvoudig een selectie te maken van een paar fotos, gaarne had ik ze allemaal in dit verslagje opgenomen.... Ik heb mijn Moeder verzocht het originele album te zijnertijd toe te voegen aan de Crommelin inventaris bij het Amsterdamse Stadsarchief.

↑
G.D.

De berichtgeving over wat zich in de samenleving afspeelt, is door de komst van het Internet niet alleen op ontzagwekkende wijze verruimd, maar ook voor iedereen (met een computer) bereikbaar.

Toch blijkt in de praktijk dat veel informatie wel aanwezig is, maar niet op eenvoudige wijze kan worden bereikt.

Wat onze familie betreft kunnen dat bijvoorbeeld gebeurtenissen zijn die in de historie van andere families zijn verscholen of informatie die onder een ander trefwoord is vastgelegd.

Wij stellen ons voor, met hulp van iedereen, zulke feiten te verzamelen van het net en daarvoor melding te doen in ieder Journaal. U kunt uw bijdrage zenden aan de redactie.

Een kerkorgel in Breukelen

Voor de hervormde kerk te Breukelen bouwde Gideon Thomas Bätz in 1787 daar nog aanwezige orgel. Het was een geschenk van Claude Noortwijck (1709-1797) en zijn vrouw Maria Elisabeth de Haan.

In Amsterdam woonde dit echtpaar in de Warmoesstraat, het vijfde huis vanaf de Papenbrugsteeg (later nr 146), in 1737 wordt genoteerd 'Fluwelenburgwal bij de Illustere School'. In Breukelen bezaten zij het buiten Boom-oord, waarvan nu nog slechts een tuinkoepel rest. Dit verklaart hun band met de kerk aldaar. Hun enige kind Maria Elisabeth (1751 - 1798) huwde in 1769 met Robert Daniël Crommelin (1741 - 1808). Door Noortwijck is de voornaam Claude in de familie gekomen en gebleven.

Er moet al vóór dit huwelijk een nauwe band zijn geweest tussen de twee fami-

lies, gezien het feit dat Daniël Crommelin (1707-1789) als mede-voogd van de 15-jarige dochter Noortwijck werd aangesteld

Van zijn schoonouders De Haan erfde Claude Noortwijck in 1767 een katoendrukkerij aan de Amstel. Zijn schoonzuster kwam in het bezit van het huis Herengracht 486.

De ouders van Claude Noortwijck, afkomstig uit Beverwijk, kwamen in 1691 in Engeland aan. Zijn moeder Anna Maria Hays was kennelijk een telg uit een Hugenoten-familie, gezien hun registratie in de Franse kerk, Threadneedle Street, Londen.

Zij kregen tussen 1695 en 1715 negen kinderen. Het is niet bekend wanneer Claude, het zevende kind naar Amsterdam verhuisde.

↑

Boomoord, prent van P.J. Lutgers uit 'Gezichten langs de Vecht' (1836).

Een kerk in Deventer

Twee ongehuwde dochters van Gulian Cornelis Crommelin (1809-1891) en Louise Smissaert (1809-1871), Maria en Agathe Crommelin, hebben een groot deel van hun leven gewoond op het buiten Wijnbergen, thans nog aanwezig tussen Diepenveen en Olst, niet ver van hun ouderlijk huis, De Lathmer in Wilp.

De in 1835 geboren Maria zou er tot haar dood in 1929 wonen. Haar zuster, geboren in 1852, verhuisde naar Amersfoort, waar zij in 1938 stierf.

In de familie is de herinnering aan deze tantes vooral bewaard door de zorg die zij besteedden aan hun broer Hendrik, de jongste van de dertien Lathmer-kinderen, geboren in 1854.

Na diens dood in 1911 ging deze zorg over op Armand, enig kind van Hendrik en Geertrui van Sytzama.

Uit nagelaten persoonlijke documenten van de twee zusters blijkt de grote invloed van de christelijke leer op hun leven en werken. Zij brachten dit o.a. tot uiting in het financieren van de bouw van een nog aanwezig kerkgebouw in de Graaf van Burenstraat in Deventer.

'Het kerkgebouw – nu een Rijksmonument – kwam tot stand door de aankoop van de grond en de financiering van de bouw door Maria Crommelin uit Wilp. De bouw vond plaats in de periode 1890-1893. De totale kosten bedroegen fl 1572.50.

Aanvankelijk verhuurde Maria het gebouw voor Fl 400.- per jaar aan Cornelis van Lindonk, evangelist van de Evangelisch Protestantse Vereniging.

In 1973 is het gebouw eigendom geworden van de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt).

↑

(Bron: RCE Rijksmonumenten Dataset, Tabel 2, 2009)

Donateurs gezocht

Het aantal donateurs van de Stichting is voor uitbreiding vatbaar. Wij doen een dringend beroep op de reeds actieve donateurs om dit te bewerkstelligen. De jaarlijkse bijdrage is nu voor een echt-paar € 50. Wellicht kan een feestelijke familiegebeurtenis, zoals verjaardag, huwelijk of promotie, aanleiding geven tot het schenken van een donateurschap. Voor individuele leden geldt een minimum bijdrage van € 25.

Wie helpt?

De activiteiten van de Stichting, zoals de website en de uitgave van het Crommelin Journaal worden mogelijk gemaakt door de jaarlijkse bijdragen van de donateurs. De senioren reünies, golfwedstrijden, wandeltochten e.d. worden betaald door de deelnemers zelf. De jaarlijks beschikbare middelen zijn niet voldoende om uitgaven voor bijvoorbeeld de uitbreiding van het familie-archief te bekostigen. Hetzelfde geldt voor de kosten van de 'grote' reünie in 2010, waarvoor de bijdragen van de deelnemers als basis fungeren, maar waarvoor, zoals de ervaring leert, toch op extra uitgaven moet worden gerekend.

Kortom, het bestuur zal het zeer waarderen wanneer familieleden de Stichting formeel willen steunen met een extra incidentele of periodieke bijdrage in algemene zin.

Voor het overmaken hiervan fungeert de volgende rekening:

3837.91.014 Rabobank Bussum

Ook kan gebruik worden gemaakt van Swift-nummer: nl 71 rabo 0383.7910.14.

Schenken en legaten

Familieleden die de Crommelin Stichting financieel willen ondersteunen door middel van een schenking of legaat kunnen hiervoor contact opnemen met de penningmeester:
Alexander Crommelin
telefoon: 035- 6950092 / 06 54313372
e-mail: a.crommelin@planet.nl

Adressenlijst Bestuur

Het bestuur van de Stichting Familie Crommelin bestaat uit de volgende familieleden:	Robert Crommelin (voorzitter) Hortensiuslaan 9 1214 GV Naarden T : + 31 (0) 356949815 M: 0651990815 E: robert@hogehil.nl	May van Oordt-Crommelin (secretaris) Onderstal 48 4631 NR Hoogerheide T : +31(0) 164660038 M: 0645072260 E: info@crommelin.org	Alexander Crommelin (penningmeester) Van Halllaan 3 1412 CS Naarden T : +31 (0) 356950092 M: 0654313372 E: a.crommelin@planet.nl
--	---	---	---

